

**Protokół o zrównoważonej turystyce
do ramowej konwencji o ochronie
i zrównoważonym rozwoju Karpat**

STRONY NINIEJSZEGO PROTOKOŁU

ZGODNIE ze swoimi zadaniami wynikającymi z Ramowej Konwencji o ochronie i zrównoważonym rozwoju Karpat, zwanej dalej „Konwencją Karpacką” (Kijów, 2003), polegającymi na prowadzeniu wszechstronnej polityki oraz współpracy na rzecz ochrony i zrównoważonego rozwoju Karpat;

ZGODNIE ze swoimi zobowiązaniami wynikającymi z artykułu 9 Konwencji Karpackiej;

ZGODNIE ze swoimi zobowiązaniami wynikającymi z Protokołu o ochronie i zrównoważonym użytkowaniu różnorodności biologicznej i krajobrazowej;

BIORĄC POD UWAGĘ, że wszystkie strony Protokołu są stronami Konwencji o różnorodności biologicznej (Rio de Janeiro, 1992), zwanej dalej „KRB” oraz *MAJĄC W PAMIĘCI* porozumienie o współpracy pomiędzy Konwencją o różnorodności biologicznej oraz Konwencją Alpejską i Konwencją Karpacką, podpisane w dniu 29 maja 2008 r. w Bonn, a także decyzję nr 11 Drugiej Konferencji Stron Konwencji Karpackiej, zalecającą intensyfikację wysiłków na rzecz realizacji programu prac KRB dotyczącego różnorodności biologicznej obszarów górskich;

MAJĄC W PAMIĘCI decyzję nr VII/14 Siódmej Konferencji Stron Konwencji o różnorodności biologicznej, która przyjęła wytyczne w sprawie różnorodności biologicznej i rozwoju turystyki oraz wezwała rządy do uwzględnienia tych wytycznych w tworzeniu lub ocenie ich strategii i planów rozwoju turystyki;

BIORĄC POD UWAGĘ inne stosowne konwencje i porozumienia, a w szczególności Europejską Konwencję Krajobrazową (Florencja, 2000), Konwencję o ochronie światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego (Paryż, 1972), Konwencję o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym (Espoo, 1991) oraz Konwencję o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska (Aarhus, 1998);

UZNAJĄC znaczenie regionów górskich, co zostało zapisane w Rozdziale 13 (Zrównoważony rozwój terenów górskich) Deklaracji w sprawie środowiska i rozwoju ("Agenda 21", Rio de Janeiro, 1992);

MAJĄC W PAMIĘCI Program dalszego wdrażania Deklaracji w sprawie środowiska i rozwoju („Agenda 21”, Rio de Janeiro, 1992), Plan Działań Światowego Szczytu w sprawie Zrównoważonego Rozwoju, a także *DOCENIAJĄC* wysiłki i osiągnięcia Komisji do spraw zrównoważonego rozwoju, dokonane we współpracy ze Światową Organizacją Turystyki (UNWTO), mające na celu promowanie turystyki zrównoważonej;

UWAŻAJĄC, że wyjątkowa różnorodność biologiczna i kulturowa, a także wspólne dziedzictwo Karpat stanowią ważne środki rozwoju turystyki zrównoważonej;

UZNAJĄC rosnące znaczenie turystyki dla rozwoju społecznego i gospodarczego na poziomie lokalnym, krajowym i regionalnym, a także fakt, że rozwój turystyki zrównoważonej w Karpatach może stanowić szansę na rozwój gospodarczy słabiej rozwiniętych regionów oraz na dywersyfikację lokalnej gospodarki, jak również stanowić znaczny potencjał dla osiągnięcia korzyści w zakresie ochrony różnorodności biologicznej oraz zrównoważonego wykorzystania jej elementów.

UZNAJĄC, że Karpaty stanowią środowisko życia społeczności lokalnych oraz *DOCENIAJĄC* wkład społeczności lokalnych w zrównoważony rozwój społeczny, kulturalny i gospodarczy oraz w zachowanie tradycji ludowej w Karpatach;

PRZEKONANE, że działania na rzecz ochrony, utrzymania i zrównoważonego gospodarowania naturalnymi zasobami Karpat nie mogą być skutecznie podejmowane przez pojedynczy kraj, lecz wymagają współpracy regionalnej oraz *ZDECYDOWANE* współpracować w dziedzinie rozwoju turystyki zrównoważonej w Karpatach w celu zapewnienia, że turystyka w Karpatach rozwija się w zgodzie z zasadami ochrony środowiska oraz łączy korzyści społeczno-ekonomiczne z ochroną różnorodności biologicznej i kulturowej;

UZGODNIŁY, CO NASTĘPUJE:

ROZDZIAŁ I CELE, ZAKRES GEOGRAFICZNY I DEFINICJE

Artykuł 1 *Cele i zasady ogólne*

1. Zgodnie z Artykułem 9 Konwencji Karpackiej, celem Protokołu w sprawie turystyki (zwanego dalej „Protokołem”) jest umacnianie i ułatwianie współpracy między Stronami na rzecz rozwoju zrównoważonej turystyki w Karpatach, dla dobra obecnego i przyszłych pokoleń, w celu maksymalizacji korzyści z turystyki dla bioróżnorodności, ekosystemów i rozwoju społeczno-gospodarczego, a także korzyści z bioróżnorodności dla turystyki, przy jednoczesnym ograniczeniu negatywnych ekologicznych, środowiskowych i społeczno-gospodarczych oddziaływań turystyki.
2. Dla osiągnięcia powyższych celów Strony będą:
  - (a) harmonizować i koordynować wysiłki na rzecz promowania zrównoważonej turystyki w Karpatach, dającej korzyści lokalnym społecznościom i opartej na wyjątkowym dziedzictwie naturalnym, krajobrazowym i kulturowym Karpat oraz umacniać współpracę w tym celu;
  - (b) realizować politykę zmierzającą do promowania współpracy transgranicznej w celu ułatwiania rozwoju zrównoważonej turystyki, taką jak skoordynowane lub wspólne plany dotyczące transgranicznych lub przygranicznych obszarów chronionych i innych miejsc interesujących z turystycznego punktu widzenia.
3. W związku z powyższym Strony będą współpracować w szczególności w zakresie:
  - (a) promocji regionu karpackiego jako regionu turystyki zrównoważonej;
  - (b) opracowywania, promocji i marketingu usług, produktów i pakietów związanych z turystyką zrównoważoną w regionie karpackim;
  - (c) zapewniania wspólnych, wysokich standardów jakości w zakresie rozwoju turystyki zrównoważonej w Karpatach;
  - (d) umacniania wkładu turystyki w zrównoważony rozwój lokalnych gospodarek Karpat;
  - (e) zarządzania ruchem turystycznym i kierunkami turystycznymi w Karpatach z korzyścią dla środowiska i zrównoważonego rozwoju gospodarczego słabiej rozwiniętych obszarów;
  - (f) umacniania wkładu turystyki w ochronę przyrody i zrównoważone wykorzystanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej Karpat, zgodnie z celami Europejskiej Konwencji Krajobrazowej;

- (g) umacniania wkładu turystyki w zrównoważone rolnictwo w Karpatach;
- (h) umacniania wkładu turystyki w zrównoważoną gospodarkę leśną w Karpatach;
- (i) planowania zrównoważonego rozwoju transportu turystycznego i infrastruktury turystycznej w Karpatach;
- (j) umacniania wkładu turystyki w zachowanie i promocję dziedzictwa kulturowego i tradycyjnej wiedzy lokalnych społeczności Karpat;
- (k) umacniania wkładu turystyki w edukację społeczeństwa i budowanie społecznej świadomości zagadnień zrównoważonego rozwoju;
- (l) promocji współpracy transgranicznej w zakresie rozwoju turystyki zrównoważonej w Karpatach;
- (m) zarządzania oddziaływaniem turystyki na biologiczną i krajobrazową różnorodność Karpat;
- (n) zarządzania oddziaływaniem karpackiej turystyki na środowisko;
- (o) zarządzania oddziaływaniami społeczno-gospodarczymi i kulturowymi turystyki karpackiej;
- (p) monitorowania skuteczności polityki i strategii służących rozwojowi zrównoważonej turystyki w Karpatach.

Artykuł 2 ***Zakres geograficzny***

1. Niniejszy Protokół stosuje się do regionu karpackiego (zwanego dalej „Karpatami”), zdefiniowanego przez Konferencję Stron.
2. Każda ze Stron może poszerzyć stosowanie Protokołu na inne części swojego terytorium państwowego poprzez złożenie stosownego oświadczenia Depozytariuszowi.

Artykuł 3 ***Definicje***

Na potrzeby niniejszego Protokołu:

- (a) „Protokół o bioróżnorodności” oznacza Protokół o ochronie i zrównoważonym użytkowaniu różnorodności biologicznej i krajobrazowej do Konwencji Karpackiej, sporządzonym w Bukareszcie 19 czerwca 2008 r.;
- (b) „Różnorodność biologiczna” oznacza zróżnicowanie organizmów żywych, obejmujące różnorodność wewnątrzgatunkową oraz różnorodność gatunków i ekosystemów;
- (c) „Obszar przygraniczny” oznacza obszar podlegający jurysdykcji danej Strony i znajdujący się w pobliżu granicy państwowej z inną Stroną, w którym działania podejmowane po jednej stronie granicy mogą, w zależności od charakteru określonego działania, pośrednio lub bezpośrednio, korzystnie lub niekorzystnie oddziaływać na środowisko po drugiej stronie granicy państwowej;
- (d) „Ochrona” oznacza szereg działań niezbędnych dla zachowania korzystnego stanu ochrony naturalnych siedlisk oraz populacji dziko występujących gatunków zwierząt i roślin;

- (e) „Konferencja Stron” oznacza Konferencję Stron Konwencji Karpackiej.
- (f) „Konwencja Karpacka” oznacza Konwencję o ochronie i zrównoważonym rozwoju Karpat, sporządzona w Kijowie 22 maja 2003 r.;
- (g) „Gatunek zagrożony” oznacza gatunek zagrożony wyginięciem na całym obszarze swojego występowania lub na znacznej części tego obszaru;
- (h) „Obcy gatunek inwazyjny” oznacza gatunek nierodzimym, który, wprowadzony celowo lub przypadkowo poza swoimi naturalnymi siedliskami, zadomawia się, mnoży i rozprzestrzenia w sposób szkodliwy dla swojego nowego środowiska;
- (i) „Krajobraz” oznacza postrzegany przez ludzi obszar, którego charakter jest wynikiem działania i wzajemnych oddziaływań czynników naturalnych i ludzkich;
- (j) „Różnorodność krajobrazowa” oznacza zróżnicowanie krajobrazów;
- (k) „Gatunek rodzimy” oznacza gatunek autochtoniczny dla danego regionu lub ekosystemu;
- (l) „Siedlisko naturalne” oznacza lądowy lub wodny obszar o określonych cechach geograficznych, abiotycznych i biotycznych, w którym w sposób naturalny występuje dany gatunek lub populacja;
- (m) „Obserwator” oznacza obserwatora zgodnie z definicją zawartą w Artykule 14, ust. 5 Konwencji Karpackiej;
- (n) „Strona” oznacza Stronę niniejszego Protokołu;
- (o) „Zainteresowana społeczność” oznacza społeczność, na którą wpływają lub mogą wpływać rozwój turystyki i związane z nim decyzje, lub która jest zainteresowana rozwojem turystyki i związanymi z nim decyzjami; definicja obejmuje ludy autochtoniczne i społeczności lokalne; dla celów niniejszej definicji za zainteresowane uznaje się organizacje pozarządowe promujące jakiegokolwiek aspekty zrównoważonego rozwoju i spełniające wymogi prawa krajowego;
- (p) „Obszar chroniony” oznacza geograficznie określony obszar wyznaczony i zarządzany w celu osiągnięcia określonych celów ochrony;
- (q) „Odtworzenie” oznacza przywrócenie ekosystemu lub siedliska do pierwotnego stanu pod względem struktury, naturalnego składu gatunkowego i naturalnych funkcji;
- (r) „Organ pomocniczy” oznacza organ pomocniczy ustanowiony zgodnie z Artykułem 14 ust. 2 (e) Konwencji, w tym grupę roboczą lub komitet;
- (s) „Rozwój zrównoważony” oznacza rozwój zaspokajający potrzeby i aspiracje obecnych pokoleń bez uszczerbku dla możliwości zaspokajania potrzeb i aspiracji przyszłych pokoleń;
- (t) „Turystyka zrównoważona” oznacza turystykę, która zapewnia zrównoważone korzystanie z zasobów środowiska, zapobiega zagrożeniom dla różnorodności biologicznej i krajobrazowej, na której jest ze swej istoty oparta, i minimalizuje niekorzystne oddziaływania środowiskowe, ekologiczne, kulturowe i społeczne; stwarza możliwości edukacyjne, przyczyniając się do wzrostu wiedzy i szacunku dla naturalnych ekosystemów i zasobów biologicznych; szanuje społeczno-kulturową autentyczność społeczności pełniących funkcję gospodarzy, zachowując ich architektoniczne i niematerialne dziedzictwo oraz tradycyjne wartości, przyczynia się do międzykulturowego zrozumienia i tolerancji,

przyczynia się do opłacalnej, długofalowej działalności gospodarczej, zapewniając wszystkim zainteresowanym podmiotom sprawiedliwie rozłożone korzyści społeczno-gospodarcze, w tym stabilne perspektywy zatrudnienia i zarobkowania oraz usługi społeczne dla społeczności pełniących funkcję gospodarzy, i przyczyniając się do łagodzenia ubóstwa;

- (u) „Zrównoważone użytkowanie” oznacza użytkowanie składników różnorodności biologicznej w sposób i w tempie, które nie powodują w dłuższej perspektywie czasowej spadku różnorodności biologicznej, zachowujące potencjał zaspokajania potrzeb i aspiracji obecnych i przyszłych pokoleń;
- (v) „Transgraniczny obszar chroniony” oznacza obszar składający się z dwóch lub więcej obszarów chronionych, położonych w granicach terytoriów dwóch lub więcej Stron, przylegających do granicy państwowej, z których każdy pozostaje pod jurysdykcją właściwej Strony.

ROZDZIAŁ II ZOBOWIĄZANIA OGÓLNE

Artykuł 4

Harmonizacja polityki mającej na celu planowanie, rozwój i zarządzanie turystyką zrównoważoną w Karpatach

1. Każda ze Stron opracuje i wdroży na terytorium swojego kraju politykę i strategię mającą na celu rozwój, zarządzanie i monitorowanie turystyki zrównoważonej w Karpatach, z uwzględnieniem polityki i strategii opracowanej i wdrożonej przez pozostałe Strony.
2. Strony rozważą i wykorzystają stosowane w skali międzynarodowej narzędzia i metodykę planowania, rozwoju i zarządzania turystyką, zwłaszcza na terenach szczególnie zagrożonych, których możliwości wykorzystania gospodarczego są ograniczone, a także zharmonizują ze sobą istniejące w poszczególnych krajach narzędzia i ramy planowania.
3. Strony prowadzić będą wymianę informacji między instytucjami rządowymi wszystkich szczebli oraz między wszystkimi zainteresowanymi podmiotami na temat najlepszych praktyk w dziedzinie rozwoju i zarządzania turystyką zrównoważoną, w tym informacji na temat planowania, norm, przepisów prawnych i ich egzekwowania, a także wymianę doświadczeń zdobytych przy wdrażaniu tych zasad.

Artykuł 5

Uwzględnienie celów turystyki zrównoważonej na terenie Karpat w politykach sektorowych

1. Strony uwzględnią cele niniejszego Protokołu w innych obszarach swojej polityki, w szczególności dotyczącej planowania przestrzennego i zarządzania zasobami gruntowymi, ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej, gospodarowania wodami i dorzecznymi, rolnictwa i leśnictwa, transportu i infrastruktury, przemysłu i energetyki.
2. Strony będą współpracować w zakresie włączania zasad turystyki zrównoważonej do innych polityk sektorowych na szczeblu regionalnym i globalnym, które mogłyby korzystnie oddziaływać lub mieć wpływ na ochronę i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej w Karpatach.

Artykuł 6

Udział władz regionalnych i lokalnych oraz innych zainteresowanych podmiotów

1. Każda ze Stron, w ramach swoich istniejących struktur instytucjonalnych, podejmie środki w celu zaangażowania właściwych instytucji, władz regionalnych i lokalnych oraz innych zainteresowanych podmiotów w przygotowanie i realizację polityki oraz wynikających z niej działań na rzecz rozwoju turystyki zrównoważonej w Karpatach.
2. Każda ze Stron, w ramach swoich istniejących struktur instytucjonalnych, podejmie środki na rzecz ułatwienia koordynacji i współpracy między instytucjami, władzami i innymi zainteresowanymi podmiotami, wspomnianymi w ustępie 1, w celu promowania solidarnej odpowiedzialności oraz wzmocnienia synergii.

Artykuł 7

Współpraca międzynarodowa

1. Strony będą zachęcać do aktywnej współpracy pomiędzy właściwymi instytucjami i organizacjami na szczeblu międzynarodowym w dziedzinie rozwoju turystyki zrównoważonej w Karpatach.
2. Strony będą ułatwiać współpracę w dziedzinie rozwoju turystyki zrównoważonej w Karpatach pomiędzy regionalnymi i lokalnymi władzami na szczeblu międzynarodowym oraz poszukiwać rozwiązań wspólnych problemów na najbardziej stosownym szczeblu.

ROZDZIAŁ III DZIAŁANIA SPECJALNE

Artykuł 8

Promowanie regionu karpackiego jako kierunku turystyki zrównoważonej

1. Każda ze Stron podejmuje działania w celu promowania regionu karpackiego jako kierunku turystyki zrównoważonej w oparciu o unikalne wspólne dziedzictwo przyrodnicze, kulturowe, obyczajowe i historyczne Karpat.
2. Strony będą współpracować w dziedzinie marketingu i promocji regionu karpackiego jako kierunku turystyki zrównoważonej, w szczególności poprzez promowanie, wspólną realizację oraz wspieranie wspólnych projektów i inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki zrównoważonej w Karpatach, wykorzystujących i promujących wyżej wspomniane wartości.

Artykuł 9

Rozwój, promowanie i marketing karpackich regionalnych produktów, usług i pakietów turystyki zrównoważonej

1. Każda ze Stron podejmie na terytorium swojego kraju działania mające na celu opracowanie i promowanie karpackich regionalnych produktów, usług i pakietów turystyki zrównoważonej, w szczególności opartych o wspólne dziedzictwo przyrodnicze, kulturowe, obyczajowe i historyczne Karpat, oraz wzmocni ich marketing zarówno na rynkach krajowych jak i zagranicznych.
2. Strony będą współpracować w sprawie rozpoznania konkretnych karpackich przewag konkurencyjnych nad innymi regionami górskimi Europy w obszarze rozwoju turystyki zrównoważonej, które to przewagi mogłyby stworzyć wyjątkową ofertę sprzedaży karpackich

regionalnych produktów, usług i pakietów turystyki zrównoważonej na europejskich i światowych rynkach turystycznych.

3. Strony będą współpracować w zakresie rozwoju wspólnych karpackich regionalnych produktów, usług i pakietów turystyki zrównoważonej oraz ułatwiać współpracę zainteresowanych podmiotów, w tym biur turystycznych i innych podmiotów sektora turystycznego.
4. Strony będą współpracować w zakresie tworzenia i wykorzystywania wspólnych karpackich regionalnych marek turystycznych.
5. Strony będą współpracować w zakresie opracowania i wdrażania wspólnych strategii promocyjnych i programów marketingowych dla wspólnych karpackich regionalnych produktów, usług i pakietów turystyki zrównoważonej.

Artykuł 10

Zapewnienie wspólnych wysokich standardów jakościowych turystyki zrównoważonej w Karpatach

1. Każda ze Stron podejmie na terytorium swojego kraju działania mające na celu promowanie standardów jakościowych w obszarze turystyki zrównoważonej w Karpatach.
2. Strony będą współpracować w obszarze opracowania, promowania i wdrażania wspólnych karpackich standardów jakościowych w turystyce w zakresie zakwaterowania, infrastruktury, usług i obsługi klienta, biorąc pod uwagę międzynarodowe i europejskie standardy.
3. Strony będą współpracować w obszarze opracowania, promowania i wdrażania wspólnego karpackiego systemu certyfikacji jakości turystyki, z uwzględnieniem międzynarodowych i regionalnych znaków jakości oraz systemów ich przyznawania lub też poprzez przyjęcie odpowiednich istniejących systemów certyfikacji.
4. Strony będą współpracować w obszarze opracowania, przyjmowania i realizacji wspólnej karpackiej polityki prowadzenia ciągłych i systematycznych badań jakości produktów i usług turystycznych w całym regionie karpackim, monitorowania poziomu zadowolenia gości oraz ich doświadczeń w miejscowościach turystycznych, w tym wzrostu poziomu świadomości zagadnień z zakresu zrównoważonego rozwoju oraz zwiększenia poziomu znajomości i poszanowania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Karpat.
5. Strony będą promować i wspierać wymianę doświadczeń oraz przykładowych dobrych praktyk w zakresie prowadzenia i utrzymywania standardów jakości usług turystycznych.
6. Strony będą promować i wspierać tworzenie i wdrażanie wspólnych planów działania, mających na celu poprawę jakości w sektorze usług turystyki zrównoważonej w Karpatach.

Artykuł 11

Zwiększanie udziału turystyki w zrównoważonym rozwoju gospodarki lokalnej na terenie Karpat

1. Każda ze Stron podejmie na terytorium swojego kraju działania mające na celu ocenę, promowanie i wspieranie synergii między rozwojem turystyki zrównoważonej a lokalnym rozwojem gospodarczym na terenie Karpat.

2. Strony będą współpracować w obszarze opracowania, przyjęcia i realizacji wspólnej karpackiej polityki promowania, etykietowania i certyfikacji produktów lokalnych i sieci producentów lokalnych, w szczególności zajmujących się sztuką i rzemiosłem tradycyjnym, a także lokalnych produktów, w tym produktów rolnych powstałych z wykorzystaniem lokalnych ras zwierząt domowych oraz odmian roślin uprawnych.
3. Każda ze Stron podejmie na terytorium swojego kraju działania mające na celu wspieranie i promowanie inicjatyw i projektów na rzecz zrównoważonego rozwoju turystyki w Karpatach, sprzyjających rozwojowi gospodarki lokalnej i bazujących na potencjale lokalnym poprzez szersze wykorzystanie lokalnych produktów i umiejętności, a także możliwości zatrudnienia lokalnej siły roboczej. Priorytetem powinny być inicjatywy i projekty, które:
  - (a) przyczyniają się do zapewnienia długotrwałego efektu działań ekonomicznych w obszarze turystyki;
  - (b) wzmacniają istniejącą wyjątkową ofertę danej miejscowości turystycznej;
  - (c) promują innowacyjność i różnorodność w turystyce oraz wnoszą wartość dodaną do aktualnej lokalnej oferty turystycznej danej miejscowości turystycznej, między innymi poprzez tworzenie nowych lokalnych i regionalnych produktów turystycznych;
  - (d) przyczyniają się do zróżnicowania ofert turystycznych w celu zmniejszenia negatywnych skutków sezonowości w turystyce poprzez zapewnienie wystarczającego popytu na usługi turystyczne i zatrudnienia również poza sezonem;
  - (e) przyczyniają się, w razie potrzeby, do zróżnicowania lokalnych działań ekonomicznych poza sektorem turystyki w celu zmniejszenia uzależnienia gospodarki lokalnej od turystyki;
  - (f) wzbogacają i uzupełniają aktualną lokalną ofertę turystyczną danej miejscowości turystycznej, a nie tworzą konkurencji dla już istniejących firm.
4. Każda ze Stron podejmie działania w celu promowania i wspierania rozwoju turystyki zrównoważonej w mniej wrażliwych i mniej rozwiniętych obszarach określonych w ustępie 2, mając na celu wsparcie zrównoważonego rozwoju gospodarczego słabiej rozwiniętych społeczności lokalnych, złagodzenie negatywnych tendencji w zakresie migracji i wyludnienia obszarów wiejskich, przyczynienie się do zmniejszenia ubóstwa oraz umożliwienie bardziej równomiernego podziału korzyści i przychodów z sektora usług turystycznych pomiędzy wszystkimi gminami regionu karpackiego.
5. Każda ze Stron podejmie na terytorium swojego kraju działania mające na celu rozwój umiejętności społeczności lokalnych w dziedzinie przygotowania propozycji projektów rozwoju turystyki zrównoważonej oraz umiejętności pozyskiwania funduszy na ich realizację.

Artykuł 12

Zarządzanie ruchem turystycznym w Karpatach z korzyścią dla środowiska i dla zrównoważonego lokalnego rozwoju gospodarczego

1. Strony, zgodnie z Artykułem 12 Konwencji Karpackiej, będą współpracować w dziedzinie opracowania, przyjęcia i realizacji wspólnej karpackiej polityki stałego i systematycznego monitorowania ruchu turystycznego w regionie karpackim.
2. Mając na celu złagodzenie wpływu turystyki na wrażliwe ekosystemy górskie Karpat oraz zapewnienie bardziej równomiernego rozkładu ruchu turystycznego w regionie karpackim, każda ze Stron podejmie na terytorium swojego kraju działania mające na celu rozproszenie, przekierowanie i ukierunkowanie

części ruchu turystycznego poza najpopularniejsze obecnie miejscowości turystyczne i obszary wrażliwe, takie jak obszary chronione, na obszary mniej wrażliwe ekologicznie, mniej rozwinięte i mniej wykorzystywane przez turystykę, lecz mające wystarczający potencjał umożliwiający wchłonięcie i przyjęcie części ruchu turystycznego.

Artykuł 13

Zwiększanie wkładu turystyki w ochronę i zrównoważone użytkowanie biologicznej i krajobrazowej różnorodności Karpat

1. Każda ze Stron podejmie na swoim terytorium działania mające na celu zbadanie przekazywania części dochodów z turystyki na wspieranie ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej i krajobrazowej Karpat, a w szczególności na tworzenie, zarządzanie i utrzymanie obszarów chronionych.
2. Strony będą współpracować w obszarze wymiany informacji i promowania przykładów dobrych praktyk dotyczących wkładu i korzyści z rozwoju turystyki zrównoważonej dla ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej i krajobrazowej Karpat.

Artykuł 14

Zwiększenie wkładu turystyki w zrównoważoną gospodarkę rolną na terenie Karpat

1. Każda ze Stron podejmie na terytorium swojego kraju działania mające na celu poszukiwanie, promowanie i wspieranie synergii między zrównoważonym rozwojem turystyki a zrównoważoną gospodarką rolną na terenie Karpat, a także ułatwienie współpracy w tym zakresie pomiędzy właściwymi władzami, instytucjami i zainteresowanymi podmiotami, w tym biurami turystycznymi i innymi podmiotami sektora turystyki.
2. Każda ze Stron, zgodnie z Artykułem 7 i Artykułem 11 Konwencji Karpackiej, podejmie na terytorium swojego kraju działania mające na celu wspieranie i promowanie inicjatyw i projektów na rzecz zrównoważonego rozwoju turystyki w Karpatach, stanowiących poważną zachętę ekonomiczną do utrzymania tradycyjnego gospodarowania gruntami rolnymi uprawianymi w Karpatach w sposób zrównoważony oraz do produkcji, etykietowania i certyfikacji lokalnych wyrobów powstałych z wykorzystaniem lokalnych produktów rolnych, lokalnych ras zwierząt domowych oraz odmian roślin uprawnych.
3. Strony będą współpracować w obszarze wymiany informacji i promowania przykładów dobrych praktyk dotyczących wkładu i korzyści z rozwoju turystyki zrównoważonej dla zrównoważonej gospodarki rolnej na terenie Karpat.

Artykuł 15

Zwiększenie wkładu turystyki w zrównoważoną gospodarkę leśną na terenie Karpat

1. Każda ze Stron biorąc pod uwagę wielorakie funkcje ekologiczne lasów, podejmie na terytorium swojego kraju działania mające na celu poszukiwanie, promowanie i wspieranie synergii między zrównoważonym rozwojem turystyki a zrównoważoną gospodarką leśną na terenie Karpat, a także ułatwienie współpracy w tym zakresie pomiędzy właściwymi władzami, instytucjami, zarządcami lasów i zainteresowanymi podmiotami, w tym biurami turystycznymi i innymi podmiotami sektora turystyki.

2. Strony będą współpracować w obszarze wymiany informacji i promowania przykładowych dobrych praktyk dotyczących wkładu i korzyści z rozwoju turystyki zrównoważonej dla zrównoważonej gospodarki leśnej na terenie Karpat.

Artykuł 16

Planowanie i zrównoważony rozwój transportu i infrastruktury turystycznej na terenie Karpat

1. Każda ze Stron, zgodnie z Artykułem 8 ustęp 1 Konwencji Karpackiej oraz Artykułem 5, Artykułem 8, Artykułem 9 i Artykułem 12 Protokołu o bioróżnorodności, będzie prowadzić politykę planowania zrównoważonego transportu turystycznego na terenie Karpat, uwzględniającą specyfikę środowiska górskiego.
2. Strony, zgodnie z Artykułem 8 ustęp 2 Konwencji Karpackiej, będą współpracować na rzecz rozwoju zrównoważonych systemów transportowych w obszarach przygranicznych w Karpatach w celu zapewnienia mieszkańcom i turystom korzyści płynących z mobilności i możliwości dojazdu, a także w celu ułatwienia rozwoju turystyki zrównoważonej w obszarach przygranicznych oraz intensyfikacji współdziałania i współpracy między społecznościami lokalnymi zamieszkującymi obszary przygraniczne.
3. Strony, zgodnie z Artykułem 8 ustęp 3 Konwencji Karpackiej, będą współpracować na rzecz opracowania modeli przyjaznego dla środowiska transportu turystycznego w ekologicznie wrażliwych obszarach Karpat.
4. Każda ze Stron podejmie na terytorium swojego kraju działania mające na celu promowanie i wspieranie projektów zrównoważonego rozwoju sieci transportowych, usprawniających dostęp środkami transportu publicznego do miejscowości i ośrodków turystycznych na terenie Karpat, a także zachęcanie turystów do korzystania z tych usług.
5. Każda ze Stron podejmie na terytorium swojego kraju działania mające na celu zmniejszenie uzależnienia od pojazdów zmotoryzowanych w obrębie i w sąsiedztwie miejscowości i ośrodków turystycznych w Karpatach.
6. Każda ze Stron podejmie na terytorium swojego kraju działania mające na celu wspieranie rewitalizacji i modernizacji istniejących obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i sportowej zamiast budowy nowych obiektów w Karpatach.
7. Strony będą współpracować w zakresie wymiany informacji i promowania przykładów dobrych praktyk dotyczących zrównoważonego rozwoju transportu i infrastruktury turystycznej w Karpatach.

Artykuł 17

Zwiększenie wkładu turystyki w ochronę i promowanie dziedzictwa kulturowego i wiedzy ludowej społeczności lokalnych na terenie Karpat

1. Strony, zgodnie z Artykułem 11 Konwencji Karpackiej, będą współpracować w dziedzinie opracowania, przyjęcia i wdrażania wspólnych zasad zrównoważonego rozwoju turystyki na terenie Karpat, sprzyjających ochronie i promowaniu dziedzictwa kulturowego i wiedzy ludowej społeczności lokalnych, wzmocnieniu i poszanowaniu ich tożsamości społeczno-kulturowej na terenie Karpat, a także zachowaniu ich powstałego i wciąż żywego dziedzictwa kulturowego oraz tradycyjnych wartości.

2. Każda ze Stron podejmie działania mające na celu promowanie i wspieranie rozwoju zrównoważonych działań w obszarze turystyki, sprzyjających ochronie i promowaniu dziedzictwa kulturowego i wiedzy ludowej społeczności lokalnych w Karpatach, a w szczególności inicjatyw i projektów na rzecz zrównoważonego rozwoju turystyki w Karpatach, stanowiących poważną zachętę ekonomiczną do ochrony obiektów architektury tradycyjnej, lokalnych ras zwierząt gospodarskich i odmian roślin uprawnych, jak również do kontynuacji tradycyjnych sposobów i praktyk użytkowania ziemi, produkcji i sprzedaży lokalnych wyrobów, sztuki i rękodzieła.
3. Każda ze Stron podejmie na terytorium swojego kraju działania mające na celu zachęcanie do przekazywania części dochodów z turystyki na wspieranie ochrony i promowania dziedzictwa kulturowego i wiedzy ludowej społeczności lokalnych na terenie Karpat, a w szczególności na ochronę i modernizację obiektów architektury tradycyjnej, tradycyjnego rzemiosła, sposobów użytkowania ziemi, miejscowych ras zwierząt gospodarskich i odmian roślin uprawnych.

Artykuł 18

Zwiększenie wkładu turystyki w edukację społeczeństwa i podnoszenie świadomości kwestii zrównoważonego rozwoju

1. Każda ze Stron podejmie działania mające na celu promowanie i wspieranie inicjatyw i projektów na rzecz podnoszenia świadomości kwestii zrównoważonego rozwoju, związanych ze zrównoważonym rozwojem turystyki w Karpatach.
2. Strony będą współpracować w dziedzinie stworzenia wspólnej karpackiej edukacji ekologicznej, zasad interpretacji przyrody i dziedzictwa kulturowego, a także innych programów podnoszenia świadomości, mających związek ze zrównoważonym rozwojem turystyki w Karpatach, których celem będzie:
  - (a) podniesienie świadomości społeczności lokalnych, biur turystycznych i dostawców usług turystycznych, turystów oraz całego społeczeństwa w kwestiach dotyczących zrównoważonego rozwoju Karpat;
  - (b) zwiększenie znajomości i poszanowania naturalnych ekosystemów i zasobów biologicznych Karpat;
  - (c) podniesienia rangi ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej na szczeblu krajowym i lokalnym;
  - (d) zwiększenie znajomości i poszanowania dziedzictwa kulturowego i wiedzy ludowej społeczności lokalnych na terenie Karpat;
  - (e) promowanie praktyk zrównoważonego rozwoju oraz właściwych zachowań turystów w celu zminimalizowania negatywnych skutków, np. poprzez opracowanie wspólnego „Karpackiego kodeksu dobrych praktyk w turystyce zrównoważonej”;
  - (f) promowanie pozytywnych skutków zrównoważonego rozwoju turystyki w Karpatach.

Artykuł 19

Wymiana informacji i doświadczeń, tworzenie możliwości rozwoju turystyki zrównoważonej i zarządzania nią na terenie Karpat

1. Strony będą współpracować w dziedzinie wymiany informacji i doświadczeń oraz promowania przykładów dobrych praktyk dotyczących rozwoju turystyki zrównoważonej i zarządzania nią na terenie Karpat.

2. Strony będą sprzyjać współpracy międzynarodowej pomiędzy instytucjami naukowymi w zakresie rozwoju turystyki zrównoważonej i zarządzania nią na terenie Karpat, w szczególności w zakresie harmonizacji systemów monitorowania, udostępniania i dostosowywania baz danych oraz podejmowania wspólnych programów i projektów badawczych na terenie Karpat.
3. Strony zapewnią, by krajowe wyniki badań i monitoringu, przyczyniające się do osiągnięcia celów niniejszego Protokołu, były włączane do wspólnego stałego systemu monitorująco-informacyjnego i były udostępniane opinii publicznej w ramach istniejących struktur instytucjonalnych.
4. Strony będą sprzyjać transferowi i wykorzystaniu przyjaznych dla środowiska, społecznie akceptowalnych i odpowiednich technologii i know-how w zakresie planowania, rozwoju i zarządzania turystyką zrównoważoną w Karpatach.
5. Strony będą współpracować w dziedzinie opracowania wspólnych programów edukacyjnych i szkoleniowych w obszarach związanych z rozwojem i zarządzaniem turystyką zrównoważoną na terenie Karpat, a także promować i wspierać rozwój sieci ekspertów w celu wymiany wiedzy, umiejętności i informacji w tej dziedzinie.
6. Strony będą współpracować w dziedzinie rozwoju i wzmocnienia zasobów ludzkich i możliwości instytucjonalnych, postrzeganych jako sprzyjające realizacji celów niniejszego Protokołu.

Artykuł 20

Promowanie współpracy transgranicznej w dziedzinie rozwoju turystyki zrównoważonej na terenie Karpat

1. Strony, zgodnie z Artykułem 9 ustęp 2 Konwencji Karpackiej, będą prowadzić politykę mającą na celu promowanie współpracy transgranicznej w celu ułatwienia rozwoju turystyki zrównoważonej na obszarach przygranicznych Karpat.
2. Każda ze Stron opracuje i wdroży plany zarządzania w celu wzmocnienia rozwoju turystyki zrównoważonej na obszarach przygranicznych Karpat.
3. Strony, zgodnie z Artykułem 9 ustęp 2 Konwencji Karpackiej, podejmą działania mające na celu koordynację planów zarządzania w zakresie rozwoju turystyki zrównoważonej lub opracują wspólne ze Stroną sąsiadującą (Stronami sąsiadującymi) plany zarządzania dla swoich obszarów przygranicznych w Karpatach, w szczególności dla transgranicznych lub przygranicznych obszarów chronionych i innych miejsc o walorach turystycznych.

Artykuł 21

Zarządzanie wpływem turystyki na biologiczną i krajobrazową różnorodność Karpat

1. Strony będą stosować zasady przezorności i zapobiegania poprzez ocenianie i uwzględnianie możliwych bezpośrednich i pośrednich, krótko- lub długoterminowych wpływów, w tym kumulacyjnych skutków projektów rozwoju infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i sportowej, jak również działań turystycznych, rekreacyjnych i sportowych, które mogą szkodliwie wpływać na biologiczną i krajobrazową różnorodność Karpat. W tym zakresie, Strony będą realizować procedury właściwej oceny potencjalnych szkodliwych oddziaływań projektów, planów i działań związanych z rozwojem turystyki w Karpatach, w tym oddziaływań transgranicznych.

2. Strony, zgodnie z artykułem 12 Konwencji Karpackiej, będą współpracować w dziedzinie opracowania, przyjęcia i realizacji wspólnej karpackiej polityki stałego i systematycznego monitorowania skutków bieżących i planowanych działań w obszarze turystyki w stosunku do różnorodności biologicznej i krajobrazowej Karpat, która to polityka realizowana będzie na szczeblu regionalnym, krajowym i lokalnym, w szczególności w odniesieniu do:
  - (a) ochrony, utrzymania, odtworzenia i zrównoważonego użytkowania zagrożonych naturalnych i pół-naturalnych siedlisk rodzimych dla Karpat, uwzględnionych na „Karpackiej czerwonej liście siedlisk” - zgodnie z Artykułem 8 ustęp 1 Protokołu o bioróżnorodności;
  - (b) spójności, ciągłości, łączenia i utrzymania obszarów chronionych i innych obszarów istotnych dla różnorodności biologicznej i krajobrazowej Karpat oraz dla spójności sieci ekologicznej w Karpatach - zgodnie z Artykułem 9 Protokołu o bioróżnorodności;
  - (c) ochrony zagrożonych, rodzimych dla Karpat gatunków flory i fauny, wskazanych na "Karpackiej czerwonej liście gatunków” - zgodnie z Artykułem 12 ustęp 1 Protokołu o bioróżnorodności;
  - (d) zapobiegania wprowadzaniu lub uwalnianiu inwazyjnych gatunków obcych i/lub organizmów genetycznie zmodyfikowanych, które mogłyby szkodliwie oddziaływać na środowisko, powodując negatywne skutki dla różnorodności biologicznej, ekosystemów, siedlisk lub gatunków Karpat - zgodnie z Artykułem 13 ustęp 1 Protokołu o bioróżnorodności;
3. Każda ze Stron ustanowi warunki i kryteria, w tym stosowne środki zaradcze i kompensacyjne, na podstawie których można będzie przyjmować politykę, projekty i działania dotyczące rozwoju turystyki potencjalnie wywołującego szkodliwe skutki w stosunku do różnorodności biologicznej i krajobrazowej Karpat.
4. Każda ze Stron podejmie na terytorium swojego kraju działania mające na celu zapobieganie, łagodzenie oraz w razie potrzeby kompensację ewentualnych niekorzystnych oddziaływań turystyki na różnorodność biologiczną i krajobrazową Karpat.

Artykuł 22

Zarządzanie oddziaływaniem turystyki na środowisko w Karpatach

1. Strony będą stosować zasady przezorności i zapobiegania poprzez ocenianie i uwzględnianie możliwych bezpośrednich i pośrednich, krótko- lub długoterminowych wpływów, w tym kumulacyjnych skutków projektów rozwoju infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i sportowej, jak również działań turystycznych, rekreacyjnych i sportowych, które mogą szkodliwie wpływać na środowisko Karpat. W tym zakresie, Strony będą realizować procedury właściwej oceny potencjalnych szkodliwych oddziaływań projektów, planów i działań związanych z rozwojem turystyki w Karpatach, w tym oddziaływań transgranicznych.
2. Strony, zgodnie z artykułem 12 Konwencji Karpackiej, będą współpracować w dziedzinie opracowania, przyjęcia i realizacji wspólnej karpackiej polityki stałego i systematycznego monitorowania oddziaływania na środowisko ze strony bieżących i planowanych działań w obszarze turystyki w Karpatach, która to polityka realizowana będzie na szczeblu regionalnym, krajowym i lokalnym, w szczególności w odniesieniu do wykorzystania zasobów naturalnych takich jak ziemia, gleby, wody, lasy i energia, a także w odniesieniu do kwestii związanych ze ściekami, odpadami i zanieczyszczeniem powietrza.

3. Każda ze Stron ustanowi warunki i kryteria, w tym stosowne środki zaradcze i kompensacyjne, na podstawie których można będzie przyjmować politykę, projekty i działania dotyczące rozwoju turystyki potencjalnie wywołującego szkodliwe oddziaływania na środowisko Karpat.
4. Każda ze Stron podejmie na terytorium swojego kraju działania mające na celu zapobieganie, łagodzenie oraz w razie potrzeby kompensację ewentualnych niekorzystnych oddziaływań turystyki w Karpatach.

Artykuł 23

Zarządzanie społeczno-ekonomicznymi i kulturowymi skutkami turystyki w Karpatach

1. Strony będą stosować zasady przezorności i zapobiegania poprzez ocenianie i uwzględnianie możliwych bezpośrednich i pośrednich, krótko- lub długoterminowych wpływów, w tym kumulacyjnych skutków projektów rozwoju infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i sportowej, jak również działań turystycznych, rekreacyjnych i sportowych, które mogą wywierać szkodliwy wpływ społeczno-ekonomiczny i kulturowy na terenie Karpat. W tym zakresie, Strony będą realizować procedury właściwej oceny potencjalnych szkodliwych oddziaływań projektów, planów i działań związanych z rozwojem turystyki w Karpatach, w tym oddziaływań transgranicznych.
2. Strony, zgodnie z artykułem 12 Konwencji Karpackiej, będą współpracować w dziedzinie opracowania, przyjęcia i realizacji wspólnej karpackiej polityki stałego i systematycznego monitorowania i oceny skutków społeczno-ekonomicznych i kulturowych turystyki na terenie Karpat, która to polityka realizowana będzie na szczeblu regionalnym, krajowym i lokalnym.
3. Każda ze Stron ustanowi warunki i kryteria, w tym stosowne środki zaradcze i kompensacyjne, na podstawie których można będzie przyjmować politykę, projekty i działania dotyczące rozwoju turystyki potencjalnie wywołującego szkodliwe skutki społeczno-ekonomiczne i kulturowe na terenie Karpat.

Artykuł 24

Monitorowanie skuteczności polityki i strategii rozwoju turystyki zrównoważonej na terenie Karpat

1. Każda ze Stron będzie monitorować skuteczność polityki i strategii rozwoju turystyki zrównoważonej w Karpatach, realizowanej na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym.
2. Strony, zgodnie z Artykułem 12 Konwencji Karpackiej, będą współpracować w dziedzinie opracowania, przyjęcia i realizacji wspólnej karpackiej polityki stałego i systematycznego monitorowania skutków realizowanej polityki i strategii na rzecz rozwoju turystyki zrównoważonej na terenie Karpat, która to polityka realizowana będzie na szczeblu regionalnym, krajowym i lokalnym, poprzez określenie i stosowanie wspólnie uzgodnionego zestawu wskaźników, w szczególności uwzględniających, oceniających i mierzących:
  - (a) wkład polityki i strategii rozwoju turystyki zrównoważonej w Karpatach w ochronę i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej Karpat, zgodnie z Artykułem 4 Konwencji Karpackiej i Protokołem o bioróżnorodności;
  - (b) wkład polityki i strategii rozwoju turystyki zrównoważonej w Karpatach w ochronę i zrównoważone użytkowanie zasobów wodnych Karpat, zgodnie z Artykułem 6 Konwencji Karpackiej;

- (c) wkład polityki i strategii rozwoju turystyki zrównoważonej w Karpatach w utrzymanie tradycyjnego gospodarowania gruntami rolnymi uprawianymi w Karpatach w sposób zrównoważony, zgodnie z Artykułem 7 Konwencji Karpackiej;
- (d) wkład polityki i strategii rozwoju turystyki zrównoważonej w Karpatach w utrzymanie zrównoważonej gospodarki leśnej w Karpatach, zgodnie z Artykułem 7 Konwencji Karpackiej;
- (e) wkład polityki i strategii rozwoju turystyki zrównoważonej w Karpatach w rozwój zrównoważonego transportu i infrastruktury, zgodnie z artykułem 8 Konwencji Karpackiej;
- (f) wkład polityki i strategii rozwoju turystyki zrównoważonej w Karpatach w ochronę i promowanie dziedzictwa kulturowego i wiedzy ludowej społeczności lokalnych w Karpatach, zgodnie z artykułem 11 Konwencji Karpackiej;
- (g) skuteczność polityki i strategii rozwoju turystyki zrównoważonej w Karpatach w zakresie lepszego zarządzania oddziaływaniami na środowisko w Karpatach;
- (h) skuteczność polityki i strategii rozwoju turystyki zrównoważonej w Karpatach w zakresie lepszego zarządzania skutkami społeczno-kulturowymi w Karpatach;
- (i) skuteczność polityki i strategii rozwoju turystyki zrównoważonej w Karpatach w zakresie poprawy standardów jakościowych w sektorze turystyki w Karpatach;
- (j) skuteczność polityki i strategii rozwoju turystyki zrównoważonej w Karpatach w zakresie generowania dochodów i zatrudnienia w obszarze turystyki w Karpatach w wymiarze krótko-i długoterminowym;
- (k) proporcję przychodów z turystyki zachowywanych przez społeczności lokalne, a także ogólny wkład turystyki w zrównoważony rozwój lokalnej gospodarki i dobrobytu społeczności lokalnych w Karpatach.

Artykuł 25

Wspólne programy i projekty

Każda ze Stron będzie uczestniczyć, stosownie do swoich potrzeb i możliwości, we wspólnych programach i projektach obejmujących działania wymienione w Artykule 1 w ustępach 2 i 3, wspólnie podejmowane przez Strony na terenie Karpat.

ROZDZIAŁ IV

WDRAŻANIE, MONITORING I OCENA

Artykuł 26

Wytyczne „Konwencji o różnorodności biologicznej” w sprawie różnorodności biologicznej i rozwoju turystyki

1. Mając na celu planowanie, rozwój i zarządzanie działaniami w obszarze turystyki w Karpatach w sposób ekologiczny, ekonomiczny i społecznie zrównoważony, Strony będą promować uwzględnianie Wytycznych KRB w sprawie różnorodności biologicznej i rozwoju turystyki w opracowywaniu i zmianach swoich strategii i planów rozwoju turystyki w Karpatach i w innych strategiach sektorowych, na odpowiednich poziomach, w konsultacji z zainteresowanymi podmiotami, w tym biurami turystycznymi i wszelkimi innymi podmiotami w sektorze turystyki.

2. Strony rozważą ustanowienie systemów monitorowania i raportowania w oparciu o wskaźniki wymienione w Wytycznych KRB w sprawie różnorodności biologicznej i rozwoju turystyki oraz w zestawie wskaźników Światowej Organizacji Turystyki w celu oceny zakresu zastosowania i stanu realizacji tych Wytycznych w regionie karpackim.
3. Strony Konwencji Karpackiej będą dążyć do osiągnięcia synergii w realizacji innych dwustronnych i wielostronnych porozumień mających znaczenie dla realizacji niniejszego Protokołu na terenie Karpat, między innymi Konwencji z Aarhus, Konwencji Ramsarskiej, Konwencji o ochronie gatunków wędrownych, Konwencji w sprawie światowego dziedzictwa, Ramowej Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych w sprawie zwalczania zmian klimatu, Europejskiej Konwencji Krajobrazowej i innych porozumień.

Artykuł 27

Wdrażanie

1. Każda ze Stron podejmie odpowiednie środki prawne i administracyjne w celu zapewnienia wdrożenia postanowień niniejszego Protokołu i będzie monitorować skuteczność tych środków.
2. Każda ze Stron zbada możliwości wspierania środkami finansowymi wdrażania postanowień niniejszego Protokołu.
3. Konferencja Stron opracuje i przyjmie strategię rozwoju turystyki zrównoważonej na terenie Karpat, która towarzyszyć będzie realizacji niniejszego Protokołu.

Artykuł 28

Edukacja, informacja i świadomość społeczna

1. Strony będą popierać edukację, informację i podnoszenie świadomości społeczeństwa w odniesieniu do celów, środków i wdrażania niniejszego Protokołu.
2. Strony zapewnią dostęp społeczeństwa do informacji dotyczących wdrażania niniejszego Protokołu.

Artykuł 29

Spotkanie Stron

1. Konferencja Stron Konwencji Karpackiej będzie służyć jako spotkanie Stron niniejszego Protokołu.
2. Strony Konwencji Karpackiej, które nie są Stronami niniejszego Protokołu mogą uczestniczyć jako obserwatorzy w Konferencji Stron służącej jako spotkanie Stron Protokołu. Gdy Konferencja Stron służy jako spotkanie Stron niniejszego Protokołu, decyzje na podstawie niniejszego Protokołu podejmują tylko Strony Protokołu.
3. Jeśli Konferencja Stron służy jako spotkanie Stron niniejszego Protokołu, każdy członek prezydium Konferencji Stron reprezentujący Stronę Konwencji, która w tym czasie nie jest Stroną Protokołu, będzie zastąpiony przez członka wybranego spośród Stron niniejszego Protokołu.
4. Regulamin Konferencji Stron stosuje się mutatis mutandis do spotkania Stron, jeżeli Konferencja Stron służąca jako spotkanie Stron niniejszego Protokołu jednogłośnie nie zdecydowała inaczej.
5. Pierwsza sesja Konferencji Stron służącej jako spotkanie Stron Protokołu zostanie zwołana przez Sekretariat w połączeniu z pierwszą sesją Konferencji Stron, która będzie zaplanowana po wejściu w

życie niniejszego Protokołu. Kolejne zwyczajne sesje Konferencji Stron służącej jako spotkania Stron Protokołu będą się odbywały w połączeniu ze zwyczajnymi sesjami Konferencji Stron, o ile Konferencja Stron służąc jako spotkanie Stron niniejszego Protokołu nie zdecydowała inaczej.

6. Konferencja Stron służąca jako spotkanie Stron niniejszego Protokołu będzie, w ramach swojego mandatu, podejmować decyzje potrzebne w celu popierania jego skutecznego wdrażania. Zrealizuje ona funkcje przypisane jej przez Protokół i:
  - (a) sformułuje zalecenia w sprawach niezbędnych w celu wdrażania niniejszego Protokołu;
  - (b) powoła takie organy pomocnicze, jakie uzna za stosowne w celu wdrażania niniejszego Protokołu;
  - (c) rozpatrzy i przyjmie, w miarę potrzeb, zmiany do niniejszego Protokołu, jakie uzna za stosowne w celu wdrażania niniejszego Protokołu; oraz
  - (d) zrealizuje wszelkie inne funkcje, jakie mogą być wymagane w celu wdrożenia niniejszego Protokołu.

Artykuł 30 ***Sekretariat***

1. Sekretariat ustanowiony w Artykule 15 Konwencji Karpackiej będzie służyć jako Sekretariat niniejszego Protokołu.
2. Artykuł 15 ustęp 2, Konwencji Karpackiej dotyczący funkcji Sekretariatu stosuje się, *mutatis mutandis*, do niniejszego Protokołu.

Artykuł 31 ***Organy pomocnicze***

1. Każdy organ pomocniczy ustanowiony przez Konwencję Karpacką lub na jej podstawie może, na podstawie decyzji Konferencji Stron służącej jako spotkanie Stron niniejszego Protokołu, służyć Protokołowi, w którym to przypadku spotkanie Stron wyszczególni funkcje, które będzie realizował ten organ.
2. Strony Konwencji Karpackiej, które nie są Stronami niniejszego Protokołu mogą uczestniczyć w obradach każdego takiego organu pomocniczego w charakterze obserwatorów. Gdy organ pomocniczy Konwencji Karpackiej służy jako organ pomocniczy niniejszego Protokołu, decyzje na podstawie Protokołu będą podejmowane tylko przez Strony Protokołu.
3. Gdy organ pomocniczy Konwencji Karpackiej sprawuje swoje funkcje w odniesieniu do Spraw dotyczących niniejszego Protokołu, każdy członek prezydium takiego organu pomocniczego reprezentujący Stronę Konwencji Karpackiej, która w tym czasie nie jest Stroną Protokołu, będzie zastąpiony przez członka wybranego spośród Stron Protokołu.
4. Regulamin Konferencji Stron Konwencji Karpackiej będzie mieć zastosowanie *mutatis mutandis* do uczestnictwa obserwatorów w pracach organów pomocniczych działających na rzecz niniejszego Protokołu.

Artykuł 32
Monitorowanie wypełniania zobowiązań

1. Strony będą systematycznie składać Konferencji Stron sprawozdania na temat działań dotyczących niniejszego Protokołu i rezultatów podjętych działań. Konferencja Stron określi terminy i formę składania takich sprawozdań.
2. Obserwatorzy mogą przedstawiać Konferencji Stron i/lub Komitetowi Wdrożeniowemu Konwencji Karpackiej (zwanego dalej „Komitetem Wdrożeniowym”) wszelkie informacje lub sprawozdania dotyczące wdrażania postanowień niniejszego Protokołu i zastosowania się do nich.
3. Komitet Wdrożeniowy zgromadzi, oceni i przeanalizuje informacje istotne dla potrzeb wdrażania niniejszego Protokołu i będzie monitorować zastosowanie się Stron do postanowień niniejszego Protokołu.
4. Komitet Wdrożeniowy przedstawi Konferencji Stron zalecenia dotyczące wdrażania i niezbędnych środków dla zastosowania się do Protokołu.
5. Konferencja Stron przyjmie lub zaleci niezbędne działania.

Artykuł 33
Ocena skuteczności postanowień

1. Strony będą systematycznie badać i oceniać skuteczność postanowień niniejszego Protokołu.
2. Konferencja Stron może rozpatrzyć przyjęcie stosownych zmian do niniejszego Protokołu, jeżeli są one potrzebne na rzecz realizacji jego celów.
3. Strony będą ułatwiały zaangażowanie władz regionalnych i lokalnych oraz innych zainteresowanych podmiotów w proces, o którym mowa w ustępie 1.

ROZDZIAŁ V
POSTANOWIENIA KOŃCOWE

Artykuł 34
Związki pomiędzy Konwencją Karpacką a Protokołem

Niniejszy Protokół stanowi Protokół do Konwencji Karpackiej w rozumieniu jej Artykułu 2 ustęp 3 oraz wszelkich innych stosownych artykułów Konwencji Karpackiej.

Artykuł 35
Wejście w życie, zmiany Protokołu, odstąpienie od Protokołu oraz rozstrzygnięcie sporów

1. Do niniejszego Protokołu zastosowanie mieć będą, mutatis mutandis, postanowienia Artykułów 19, 20, 21 ust. 2 - 4 oraz Artykułu 22 Konwencji Karpackiej dotyczące wejścia w życie, zmian i odstąpienia od niniejszego Protokołu oraz rozstrzygnięcia sporów.
2. Stroną niniejszego Protokołu może zostać wyłącznie Strona Konwencji Karpackiej.

Artykuł 36
Zastrzeżenia

Do niniejszego Protokołu nie mogą być wnoszone żadne zastrzeżenia.

Artykuł 37
Depozytariusz

Depozytariuszem niniejszego Protokołu jest Rząd Ukrainy.

Artykuł 38
Powiadomienia

Depozytariusz jest zobowiązany, w odniesieniu do niniejszego Protokołu, powiadomić każdą Stronę porozumienia o:

- (a) każdym podpisaniu,
- (b) zdeponowaniu jakiegokolwiek instrumentu ratyfikacji, zatwierdzenia lub przyjęcia,
- (c) każdej dacie wejścia w życie,
- (d) każdej deklaracji złożonej przez Stronę porozumienia lub sygnatariusza,
- (e) każdym przypadku wypowiedzenia, zgłoszonym przez Stronę porozumienia, wraz z datą wejścia tego wypowiedzenia w życie.

Artykuł 39
Podpisy

Niniejszy Protokół będzie dostępny do podpisu u Depozytariusza w okresie od 27 maja 2011 r. do 27 maja 2012 r.

Sporządzono w Bratysławie dnia 27 maja 2011 r. w jednym egzemplarzu oryginalnym w języku angielskim.

Egzemplarz oryginalny Protokołu będzie złożony u Depozytariusza, który przekaże jego uwierzytelnione kopie wszystkim Stronom.

Na dowód czego niżej podpisani, należycie do tego upoważnieni, podpisali niniejszy Protokół

W imieniu Rządu Republiki Czeskiej

W imieniu Rządu Republiki Węgierskiej

W imieniu Rządu Rzeczypospolitej Polskiej

W imieniu Rządu Rumunii

W imieniu Rządu Serbii

W imieniu Rządu Republiki Słowackiej

W imieniu Rządu Ukrainy